

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSEKOND

Eelarve ja majandusproгноos koroonaviiruse järgseks ajaks

Nr 12

27.09.2021

Teemaleht annab lühikokkuvõtte 2022. aasta riigieelarve koostamise aluseks olevast majandusproгноosist. Rahandusministeeriumi kevadise ettevaate¹ eesmärgiks oli anda asjakohane ja selleks ajaks võimalikult täpne alus Riigikogule ja valitsusele aastate 2022–2025 riigi eelarvestrateegia koostamiseks. Käesoleva aasta 9. septembril avaldatud suvine proгноos² keskendub aga esmajoonel just järgmise aasta riigieelarve ettevalmistamiseks vajalike majanduslike ootuste võimalikult täpsele esiletoomisele. Sellest mõnevõrra erinevast eesmärgistusest tulenevalt, samuti lähtudes paranemise suunas muutunud olukorrast, täpsustusid suvel mitmed peamised proгноosi indikaatorid (majanduskasv, inflatsioon, eelarve tulude laekumise ootused jm). Juunis ilmunud Eesti Panga suvise hinnangu³ kohaselt peaks piirangute kaotamisele järgnema teisel poolaastal kiire majanduskasv, sest on oodata eksporditurgude taastumist ning lühiajalise tugeva tõuke Eesti majanduskasvule annavad kriisi ajal kogunenud säästude kasutusele võtmine ja teisest pensionisambast väljavõetava raha liikumine tarbimisse. Sellest tingitud eratarbimise väga kiire kasv muudab aga Eesti Panga arvates lähiaastate majanduskasvu küllaltki heitlikuks. Eelarvenõukogu annab oma arvamuse proгноosi kohta kahe nädala jooksul nende avaldamisest alates ja hinnangud avalikustatakse nende kodulehel.⁴ Eelarvenõukogu arvas aga juba suvel, et lähiaastate majanduskeskkond kujuneb isegi proгноositust paremaks. Suvist majandusproгноosi augustikuus koostades sai Rahandusministeerium tõdeda, et lähivaates on sedasi läinudki ning praeguste teadmiste kohaselt realiseerusid ohumärkide kõrval mitmed n-ö positiivsed riskid.

Majanduskasv – Eesti ja teised Euroopa riigid

Eesti selle aasta II kvartali majanduskasv (12,9%) mõjus küllaltki positiivse uudisena, kuid kaugeltki mitte erandlikuna. Maailmamajanduse kasvuks oodatakse tänavu 6%, II kvartalis kiirenes euroala majanduskasv aastases võrdluses 13,6%-ni. Kuigi võrdlusbaas on 2020. aasta kevadise kriisi haripunkti tõttu madal, toimus taastumine Euroopas oodatust jõulisemalt. Aasta kokkuvõttes võib euroalal oodata koguni 4,8%-st majanduskasvu (2022. a 4,5%). Halvema uudisena on hoogustumas euroala hinnatõus. Euroalal pöördusid tarbijahinnad selle aasta alguses tõusule ning hinnakasv ise on seejärel energiahindade toel järjest kiirenenud. Augustis oli euroala hinnatõus viimase 10 aasta kõrgeim (3%), mida ilmselt põhjustasid liikmesriikide majanduste avanemised ja ikka veel ilmnunud tarneprobleemid nii toorme- kui ka kaupade turul. Euroopa riikide võrdluses annab Eesti kohast majanduskasvu tempodes ülevaate joonis 1.

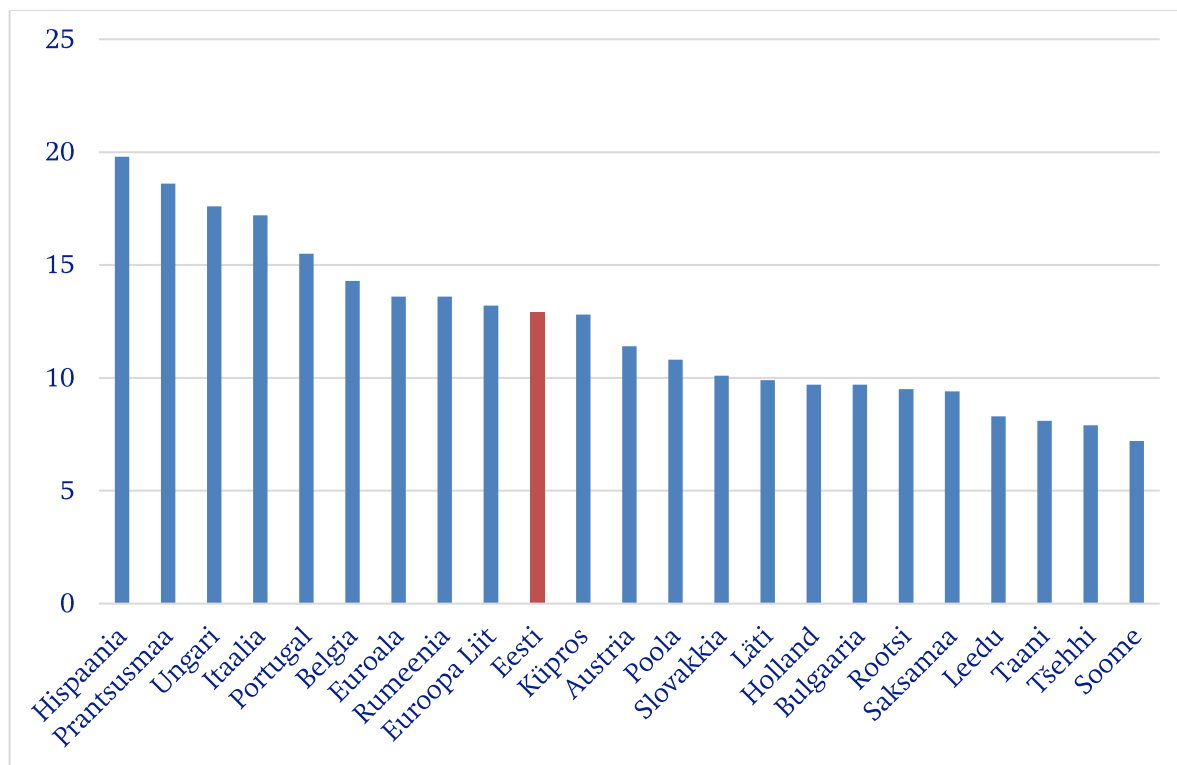
¹ 2021. a kevadine majandusproгноos: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/majandusproгноosid>

² 2021. a suvine majandusproгноos: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/majandusproгноosid>

³ Rahapoliitika ja Majandus 2021/2, lk. 4: <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/rahapoliitika-ja-majandus/2021/rahapoliitika-ja-majandus-2021>

⁴ Eelarvenõukogu: <https://eelarvenoukogu.ee/et>

Joonis 1. 2021. a II kvartali majanduskasv (%) Eestis ja Euroopas

Allikas: Euroopa Komisjon⁵, Eurostat, Statistikaamet.

Jooniselt näeme näiteks seda, et meie peamised partnerid Põhjamaades (Soome, Taani ja Rootsi) on käima lükkunud tarbimisepeost osa saamas mõnevõrra tagasihoidlikumal moel ja mahus kui kriisist märksa raskemini pihta saanud Lõuna-Euroopa riigid. Eesti kasvunumber asub selles mõõtkavas üsna EL-i keskmiste hulgas.

Kui aga vaadata Eestis toodetud SKP-d ehk tegevusalade lisandväärtuste muutust, siis tuli peaaegu 2/3 sellest töötleva tööstuse, transpordi- ja IKT sektorite kiire kasvu arvel. Tugeva panuse andis ka SKP arvestuses maksude, eriti aga käibemaksu, suurem laekumine. Töötleva tööstuse lisandväärtuse kasvu toetab suurenenud nõudlus, sealhulgas välisnõudlus. Kaupade ekspordimaht suurenes aastases võrdluses veerandi ja eksport koos teenustega isegi kolmandiku võrra. Samas jäi töötleva tööstuse lisandväärtus allapoole kahe aasta tagusest tasemest. Transpordisektori lisandväärtus suurenes viiendiku võrra võrreldes kahe aasta taguses tasemega. IKT sektor on näidanud tugevat kasvu juba pikemat aega ning kasvas ka k.a teises kvartalis tervelt kolmandiku võrra. Kuigi majutuse ja toitlustuse tegevusala lisandväärtus suurenes teises kvartalis 45%, tuli see kasv eelmise aasta väga madala taseme pealt ja kahe aasta taguse tasemega võrreldes oli lisandväärtus ikka veel 40% madalam. Kunsti ja meelelahutuse valdkonnas loodud lisandväärtus on languses olnud juba 8 kvartalit järjest ning teises kvartalis oli see viiendiku võrra madalam, kui kaks aastat tagasi.

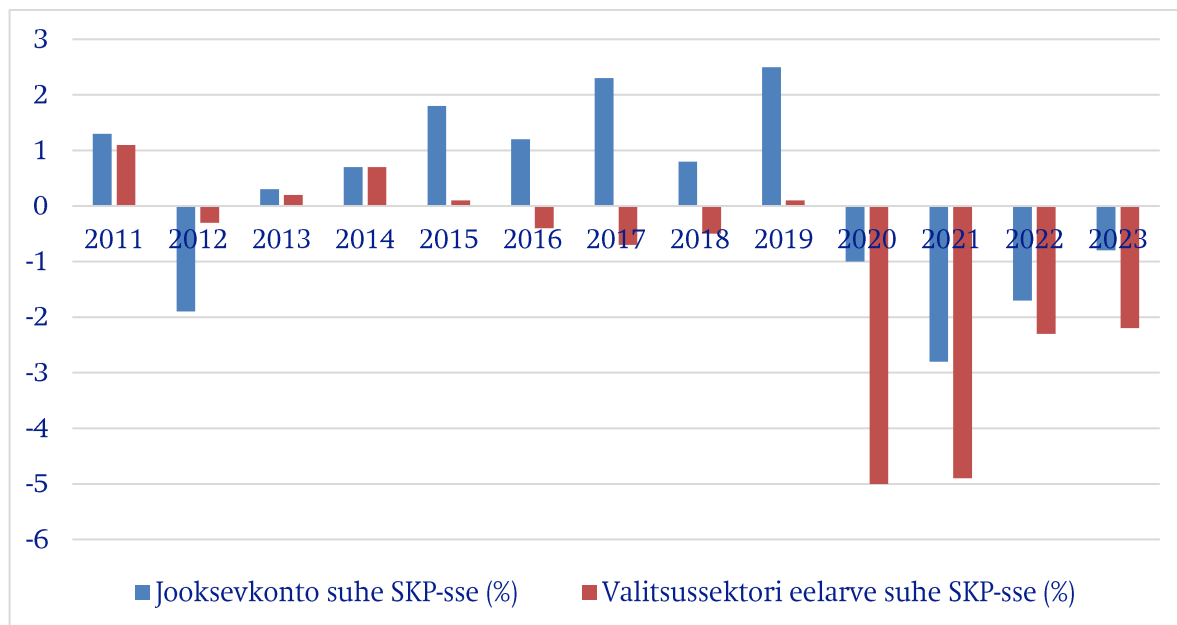
Eelarve ja väliskaubandus

Jooksevkonto on Eesti Panga määratluses kiirhinnanguna peetav tasakaalarvestussüsteem eksporditavate ja imporditavate kaupade ning teenuste rahalise väärtuse vahel teatud ajaperioodil (tavaliselt on selleks aasta või kvartal). Ehkki Eesti elanike enda tarbimisvõimekus on Rahandusministeeriumi prognoosis maksulaekumise kasvu üheks peamiseks allikaks, tuleb eelarve tulupoole laekumiste tervikpildi hindamisel võrrelda ka välissektori olukorda. Jooniselt 2

⁵ Euroopa Komisjoni majandusprognoosi kokkuvõte: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/summer-2021-economic-forecast_en#documents

ongi näha Eesti jooksevkonto saldo ja valitsussektori eelarve ülejäägi või defitsiidi võrdlus suhtena SKP-sse.

Joonis 2. Eelarve ja välissektori jooksevkonto Eestis (% SKP-sse)

Allikas: Eesti Pank⁶

Majandusteooria seletab nn kaksikdefitsiidi hüpoteesi⁷ nii, et riigi valitsussektori eelarve (selle ülejääk või defitsiit) on tihedas seoses jooksevkonto saldoga ja need mõlemad indikaatorid liiguvad samas taktis ja nii öelda võimendavad teineteist (kui üks on positiivne, siis jõuab peatselt plussi ka teine ning vastupidi).

Eesti Panga kiirhinnangu põhjal oli Eesti maksebilansi jooksevkonto 2021. aasta juulis 91 miljoni euro suuruses puudujäägis. Enim panustas puudujääki kasvava miinusega kaupade konto. Kaupade väljavedu kasvas aastatagusega võrreldes 17% ja sissevedu 26% ning kaupade konto negatiivne saldo suurenes 124 miljoni euro võrra, 204 miljoni euron. Impordi kasvu hoogustas enim metalli ja metallitoodete, puidu ja puidutoodete ning kütuste sissevedu. Üks protsendipunkt eelarvepuudujäägi suurenemist muudab jooksevkonto saldot pikas perspektiivis ühe protsendipunkti võrra, kui teiste muutujate mõju eeldada muutumatuna. Teisisõnu, iga protsent eelarvepuudujäägi suurenemist toob kaasa jooksevkonto puudujäägi suurenemise ning see mõju on kahepoolne – välissektori negatiivne saldo võib hakata avaldama samasugust ebasoodsat mõju eelarvele tulude laekumisele.

Kokkuvõtteks

Eraisikutel on eelmise aasta algusega võrreldes hoiuseid kahe miljardi euro võrra rohkem, mis on seitsmendik aastast eratarbimisest. Osa sellest on aga n-ö potentsiaalne ootel olev nõudlus. Teisest pensionisambast laekunud miljard eurot on täiendavalt 3,6% selleks aastaks prognoositud SKT-st ja 7,6% eratarbimisest. Seega raha, mis võiks eratarbimise kaudu majandusse liikuda, on väga suur. Muidugi ei kasutata teise samba raha vaid tarbimises – osa sellest jõuab kinnisvarasse, refinantseeritakse oma varasemaid kohustusi või investeeritakse väärtpaberitesse ja ilmselt väike osa jääb mõneks ajaks ka lihtsalt hoiustele ootele.

Antud raha annab Eesti majanduskasvule küll selle aasta sügisel ja ka järgmisel aastal lisahoo, kuid suurendab ka riske läbi kiire ja lühiajalise nõudluse kasvu. Koos tugeva majanduskasvuga on

⁶ Eesti majanduse aastanäitajad: <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/MAJANDUSKOOND/r/2053/1902>

⁷ Cavallo, M. (2005), [Undertanding the Twin Deficits](#).

suurenenud ka maksulaekumised. See on parandanud riigirahanduse olukorda, mis annab meeldiva võimaluse varasemad kokkuhoiukavad üle vaadata.

Kommertspankade majandusprognooside hinnangul on kiire kasvu varjuküljeks aga asjaolu, et majandusse naasevad kriisieelsed probleemid – tööjõunappus, vähemalt osa tööandjate jaoks liialt kiire palgakasv ning praeguse tootlikkuse taseme säilitamine keskpikas perspektiivis. Siiani aitas konkurentsivõimet mõjutavaid probleeme vähemalt osaliselt siluda Eesti infotehnoloogiasektori võimas kasv. Viimane ei näita veel õnneks vaibumise märke ja viimase kahe aasta majanduskasvust ligi poole saab kirjutada selle sektori arvele. Teisalt on selge, et majandus ei saa koosneda vaid IT-st ja selle töötajaid teenindavast personalist. Rohkem edulugusid on vaja ka teistest sektoritest.

Tööturu jõulisem taastumine toimub Rahandusministeeriumi prognoosi kohaselt järgmisel aastal. Tööpuuduse suurem langus toimub alates järgmisest aastast, mil see jääb alla 6% taseme, kuid selle eelduseks on tegevuspiirangute oluline vähenemine ning turismiga seotud tegevusalade järkjärguline taastumine. Käesoleva aasta kokkuvõttes hõivatute arv veidi langeb, kuigi teisel poolaastal peaks prognoosi kohaselt enamikel tegevusaladel hõive aastatagusega võrreldes kasvama. Käesoleva kriisi jooksul reageeris tööturg majandusarengutele operatiivselt, mistõttu oleks alust oodata, et tööturg taastub kriisist taastumine 2022. aasta teises pooles.

Kriisiaegsete valitsuste suhteliselt leebete piirangute tingimuses ilmnenud Eesti mõneti ootamatult kiire majanduskasv on esmajoones seotud madala eelmise aasta võrdlusbaasiga (Covid-19 mitmetahuline mõju). Turgude avanemine ja transiidiahelate taastumisega kaasnenud EL-i majanduspiirkonna ühtlane avanemine vaid võimendasid Eesti kiiret majanduskasvu (joonis 1, lk 2). Tooraine ja energiaspektori kiire hinnakasv ja negatiivne väliskaubanduse saldo üheskoos (joonis 2, lk 3) võivad aga hakata avaldama negatiivset mõju tuleva aasta riigieelarve üldiselt optimistlikus laadis kavandatud tulupoolele.

Toivo Mängel
nõunik
toivo.mangel@riigikogu.ee

Kasutatud allikad

Rahandusministeerium, 2021. a kevadine majandusprognoos ja 2021. a suvine majandusprognoos. Arvutivõrgus kättesaadavad: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/riigieelarve-ja-majandus/majandusprognoosid>

Euroopa Komisjon, *Summer 2021 Economic Forecast: Reopening fuels recovery*. Arvutivõrgus kättesaadav: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/summer-2021-economic-forecast_en#documents

Eesti Pank, *Rahapoliitika ja majandus*, nr 2/2021.

Eesti Pank, Eesti majanduse aastanäitajad. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://statistika.eestipank.ee/#/et/p/MAJANDUSKOOND/r/2053/1902>

Cavallo, M. (2005), *Undertanding the Twin Defitsits: New Approaches, New Results*.